

สวนมะนาวชั้นบันไดชายฝั่งอามาลฟี มรดกเกษตรกรรมที่มีชีวิตบนหน้าผาริมทะเล

ชายฝั่งอามาลฟีทางตอนใต้ของประเทศอิตาลีเป็นภูมิทัศน์ที่สะท้อนความสัมพันธ์อันยาวนานระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ระบบเกษตรกรรมในพื้นที่นี้พัฒนาขึ้นบนภูมิประเทศที่มีความลาดชันสูงและมีความเปราะบางทางกายภาพ โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปรับเปลี่ยนหน้าผาริมทะเลให้กลายเป็นพื้นที่เพาะปลูกที่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนตลอดเกือบหนึ่งพันปีที่ผ่านมา ชุมชนท้องถิ่นได้ก่อสร้างคันดินชั้นบันไดจากหินแห้งร่วมกับโครงขี้ไม้และระบบจัดการน้ำแบบดั้งเดิม จนก่อรูปเป็นภูมิทัศน์เกษตรกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ในปี พ.ศ. 2568 องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้ประกาศขึ้นทะเบียนสวนเลมอนและระบบเกษตรชั้นบันไดของชายฝั่งอามาลฟี ทางตอนใต้ของประเทศอิตาลี ให้เป็นระบบมรดกเกษตรกรรมที่มีความสำคัญระดับโลก (Globally Important Agricultural Heritage Systems: GIAHS) การรับรองดังกล่าวสะท้อนถึงคุณค่าของระบบเกษตรกรรมแห่งนี้ในมิติความยั่งยืน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ความมั่นคงทางอาหาร และมรดกทางวัฒนธรรม ทำให้ปัจจุบันประเทศอิตาลีได้รับการรับรอง GIAHS แล้วทั้งสิ้น 3 แห่ง

เลมอนถูกนำเข้าสู่พื้นที่ชายฝั่งอามาลฟีตั้งแต่ช่วงต้นยุคกลางผ่านเครือข่ายการค้าในโลกเมดิเตอร์เรเนียน โดยในระยะแรกมีบทบาทหลักในด้านการแพทย์และโภชนาการ ต่อมาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15 การเพาะปลูกเลมอนขยายตัวควบคู่ไปกับการเติบโตของการค้าทางทะเล ส่งผลให้เลมอนกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น และมีอิทธิพลต่อการจัดรูปพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินในระดับภูมิภาค

เมื่อเวลาผ่านไป เลมอนมิได้เป็นเพียงผลผลิตทางการค้า หากกลายเป็นองค์ประกอบของอัตลักษณ์ท้องถิ่น ปัจจุบันโดยเฉพาะเลมอนพันธุ์พื้นเมือง “Sfusato Amalfitano” ที่ได้รับการรับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (IGP) มีรูปทรงยาวเปลือกหนา กลิ่นหอมสดชื่น มีรสหวานพอที่จะรับประทานสดได้ เปลือกมีกลิ่นหอมโดดเด่น ตลอดจนความสามารถในการปรับตัวต่อภูมิประเทศลาดชันและอิทธิพลของลมทะเลเมดิเตอร์เรเนียน โดยถูกนำไปใช้ในขนมอบ พาสต้า และแปรรูปเป็น limoncello เครื่องดื่มประจำถิ่นที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก นอกจากนี้ ระบบเกษตรยังประกอบด้วยไร่องุ่น สวนมะกอก และไม้ผลนานาชนิด ซึ่งช่วยสร้างความหลากหลายทางชีวภาพทางการเกษตรและความมั่นคงให้กับชุมชนเกษตรกร

แม้เทคโนโลยีสมัยใหม่จะเข้ามามีบทบาทในหลายพื้นที่ของโลก แต่เกษตรกรรมอามาลฟียังคงพึ่งพาแรงงานคน และองค์ความรู้ดั้งเดิมเป็นหลัก การเป็นชาวสวนเลมอนแห่งอามาลฟี ต้องอาศัยมากกว่าความรู้ด้านการปลูกพืช เกษตรกรที่นี่ต้องเป็นทั้งช่างก่อหิน ช่างไม้ และวิศวกรน้ำไปพร้อมกัน ระบบเกษตรกรรมทั้งหมดตั้งอยู่บนองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสตรี ซึ่งมีส่วนทั้งในกระบวนการผลิต การแปรรูป และการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ยังคงมีชีวิต ครอบครัวยังคงดูแลสวนด้วยแรงงานคน ใช้น้ำฝนตามฤดูกาล ตัดแต่งกิ่งให้เหมาะสม และทำคันดินชั้นบันไดเพื่อช่วยกักเก็บน้ำในดิน ระบบอ่างเก็บน้ำ และโครง pergola ซึ่งสร้างจากไม้เกาลัดในป่าท้องถิ่น ทำหน้าที่พยุงกิ่งเลมอน และกระจายน้ำหนักของผล ช่วยป้องกันไม่ให้กิ่งหัก ขณะที่คันดินหินแห่งหลายพันแนว ซึ่งมีความสูงตั้งแต่สามถึงเจ็ดเมตร ถูกก่อขึ้นโดยไม้ไผ่ปูน ทำให้อากาศและน้ำไหลผ่านได้อย่างเป็นธรรมชาติ ช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินและยึดภูเขาไว้ไม่ให้พังทลาย

ในด้านสิ่งแวดล้อม ระบบเกษตรขั้นบันไดของชายฝั่งอามาลฟีเป็นแหล่งของความหลากหลายทางชีวภาพทางการเกษตร พื้นที่เพาะปลูกถาวรถูกผสมผสานเข้ากับสวนครัว พืชพรรณธรรมชาติ และพื้นที่ป่าโดยรอบ ความหลากหลายนี้ช่วยรักษาทรัพยากรพันธุกรรมท้องถิ่น เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน และลดความเสี่ยงจากการพังทลายของหน้าดินในพื้นที่ลาดชัน ทั้งยังช่วยให้ระบบนิเวศมีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทวีความรุนแรงขึ้นในปัจจุบัน

การได้รับการขึ้นทะเบียนเป็น GIAHS ยังสะท้อนถึงคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมของเกษตรกรรมอามาลฟี การทำเกษตรไม่ใช่เพียงอาชีพ หากแต่เป็นรากฐานของอัตลักษณ์และความผูกพันของผู้คนกับผืนดิน การผสมผสานการเกษตรเข้ากับการท่องเที่ยวเชิงชนบท การท่องเที่ยวเชิงอาหาร และการถ่ายทอดเรื่องราวของมรดกท้องถิ่น ช่วยสร้างรายได้เสริมให้เกษตรกรรายย่อย และเปิดพื้นที่ให้คนรุ่นใหม่มีบทบาทในการสืบสานและพัฒนาชุมชนของตน

แม้ว่าชายฝั่งอามาลฟีจะได้รับการยอมรับเป็นมรดกโลกของ UNESCO แล้ว แต่การขึ้นทะเบียนเป็น GIAHS โดย FAO ยิ่งตอกย้ำว่าที่นี่คือ living agricultural landscape การอนุรักษ์จึงไม่ใช่การหยุดเวลา แต่เป็นการสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นดำรงวิถีเกษตรกรรมดั้งเดิมควบคู่ไปกับการปรับตัวอย่างสร้างสรรค์ต่อโลกที่เปลี่ยนแปลง และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยเฉพาะ SDG 2 ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร SDG 12 การบริโภคและผลิตอย่างยั่งยืน และ SDG 15 การอนุรักษ์ระบบนิเวศบนบก

แหล่งที่มา: <https://www.fao.org/newsroom/story/the-amalfi-lemon-and-its-layered-resilient-landscape/en>

จัดทำโดย สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรประจำกรุงโรม

มกราคม 2569